

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 792.54(478+498),,1920/1940”(043.3)

ICHIM TRAIAN

**IMPACTUL INTERPREȚILOR
BASARABENI ASUPRA DEVENIRII
TEATRELOR DE OPERĂ DIN CLUJ
ȘI BUCUREȘTI ÎN ANII 1920–1940**

653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor
și culturologie

CHIȘINĂU, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Centrului Studiul Artelor
al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific: DĂNILĂ Aurelian, doctor habilitat în studiul artelor, profesor universitar, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM.

Referenți oficiali:

1. **GAGIM Ion**, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat „A. Russo”, Bălți;
2. **TCACENCO Victoria**, doctor în studiul artelor, profesor universitar interimar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Componența consiliului științific specializat:

1. **GHILAȘ Victor**, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, **președinte al CȘS**;
2. **TIPA Violeta**, doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, **secretar al CȘS**;
3. **MUSTEA Gheorghe**, academician, profesor universitar;
4. **MIRONENCO Elena**, doctor habilitat în studiul artelor și culturologie, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice;
5. **GALAICU Violina**, doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM.

Susținerea va avea loc la 29 august 2017, ora 14.30, în ședința Consiliului științific specializat D 22.653.01 – 09 din cadrul Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei (MD – 2001, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 1, Sala Mică).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 28 iulie 2017

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Tipa Violeta, dr. în studiul artelor, conferențiar cercetător _____

Conducător științific:

Dănilă Aurelian, dr. hab. în studiul artelor, profesor universitar _____

Autor:

Ichim Traian _____

© Ichim Traian, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

După destrămarea Operei basarabene, societate lirică activă la Chișinău în perioada 1918–1922, nou înființatele instituții de operă din Cluj și București au devenit centre de atracție profesională pentru mai mulți compatrioți de-ai noștri, constituind subiectul unei lungi perioade de migrație a forțelor artistice din Basarabia.

Actualitatea temei și importanța problemei abordate este susținută de faptul că, până în prezent nu există un studiu complet care să ateste și să sistematizeze activitatea prodigioasă a artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București din perioada interbelică. Studiile existente nu acoperă integral subiectul, aceasta fiind tratat parțial sau doar tangențial. Investigația este motivată de intensificarea interesului pentru moștenirea culturală a trecutului, și actualitatea tendințelor de însușire deplină atât a patrimoniului muzical–cultural, cât și a istoriei de dezvoltare a artei muzicale basarabene, văzută până nu demult cu multe rezerve sau omiteri.

Basarabia a fost dintotdeauna bogată în talente artistice, chiar dacă odinioară unele s-au irosit sau au migrat spre alte mari centre culturale, din lipsă de interes și de sprijin din partea statului; astăzi este de datoria noastră morală să-i cinstim și să le facem cunoscute numele și activitatea. Paradoxal, mulți dintre artiștii luați în considerare sunt cunoscuți și apreciați pe meleagurile adoptive, unde i-au împins alegerile făcute în carieră sau vicisitudinile istoriei, în timp ce în patria lor natală au căzut în uitare.

Fără îndoială că un parcurs al teatrului liric, a deceniilor de la încrucișarea ultimelor două veacuri, va consfinți contribuțiile pe care le-au adus artei interpretative românești și europene, numărul mare de artiști ajunși pe scene importante ale lumii, pornind de pe ținuturile basarabene. Abordarea și elucidarea subiectului este cu atât mai actuală, cu cât mulți dintre artiștii basarabeni ai acelor vremuri sunt deseori confundați cu tradiția și apartenența lor la alte culturi decât cea basarabeană.

Scopul și obiectivele lucrării. Pornind de la actualitatea tematică a investigației și gradul ei de cercetare, **scopul** principal al tezei constă în abordarea complexă a impactului pe care l-a avut activitatea interpreților basarabeni asupra procesului de devenire a Operelor de Stat din Cluj și București, demonstrând, prin materiale de arhivă, cronici din presa timpului, programe de sală, materiale fotografice, importanța majoră a prezenței acestor artiști la teatrele românești de operă în perioada interbelică.

Scopul propus presupune următoarele **obiective** ale cercetării:

- scoaterea în relief a similitudinilor între debutul și tradiția teatrului liric în România și Basarabia;
- evidențierea factorilor importanți care au determinat procesul migrării artiștilor basarabeni la Operele din Cluj și București;
- descoperirea celor mai reprezentativi artiști basarabeni prezenți pe sce-

nele lirice din Cluj și București în perioada interbelică și sistematizarea școlilor în care s-au format aceștia;

- depistarea noilor documente și materiale din arhivele Operelor Naționale din Cluj și București, privind activitatea interpreților basarabeni;
- întocmirea registrului cu toate premierele din perioada 1920–1940 la Operele din Cluj și București cu participarea interpreților proveniți din Basarabia;
- reliefaarea activității artiștilor din stânga Prutului în instituțiile lirice menționate în lumina presei din perioada interbelică;
- determinarea impactului prezenței acestora asupra devenirii celor două instituții lirice românești din perioada interbelică.

Noutatea și originalitatea științifică a investigațiilor constă în viziunea panoramică, de sinteză, asupra activității interpreților basarabeni și relevarea importanței, pe care a avut-o prezența lor pe scenele Teatrelor de operă de Stat din Cluj și București.

Studiul de față, primul de acest gen, încearcă să completeze acele segmente din istoria și istoriografia artei interpretative din Republica Moldova, care în virtutea evenimentelor social–politice au fost tratate sporadic, cu sau fără o analiză adecvată fenomenului vocal basarabean petrecut pe scenele teatrelor de operă din Cluj și București.

Caracterul științific novator și originalitatea lucrării se bazează, de asemenea, pe un fond de materiale imagologice descoperite și analizate de autorul tezei, care pot oferi o viziune de ansamblu asupra creației, dar și a importanței, pe care au avut-o interpreții de operă basarabeni la teatrele lirice din Cluj și București în perioada interbelică.

Lucrarea de față, cu o valoare documentară pronunțată și o tentă istoriografică evidentă, având caracter recuperator, propune o abordare complexă a personalităților, dar și a evenimentelor privite din diferite unghiuri și sub diverse aspecte, capabile să arate și să demonstreze impactul pe care l-a avut activitatea artiștilor basarabeni la Cluj și București.

Metodologia cercetării științifice. Eșafodajul metodologic și teoretico–științific al tezei de față se bazează pe metodele de cercetare: istorică, istorico–cronologică, dar și istorico–comparativă, sprijinite pe cercetarea indirectă, mediată de sursele documentare existente. În realizarea acestei lucrări am dat întâietate metodei complexe de studiere a evenimentelor istorice, pe baza principiului statistic, problematic și cronologic, cumulând aspectele caracteristice metodologiilor muzicologice și istorice, precum și anumite concepte sau variabile din metoda sociologică de cercetare.

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea complexă a activității interpreților basarabeni din perioada interbelică la teatrele de operă din Cluj și București, fapt ce a condus la aprecierea obiectivă a activității creative a acestor artiști, în vederea determinării impactului pe care l-au avut asupra deve-

nirii Operelor Române din Cluj și București, având drept rezultat aprofundarea cunoștințelor istorico–teoretice despre evoluția fenomenului operistic basarabean.

Valoarea teoretică și aplicativă a lucrării constă în realizarea în premieră a unui studiu cu caracter monografic–recuperator, care demonstrează un patrimoniu intelectual valoros, exprimat prin activitatea și aportul adus de artiștii basarabeni la evoluția teatrelor lirice din Cluj și București. Perpetuarea tradițiilor artei lirice basarabene pe scenele Operelor române fac ca acești interpreți să fie concepuți ca adevărați ambasadori, purtători și reprezentanți de seamă ai culturii basarabene în mari centre artistice din întreaga lume.

De asemenea, elementul ce merită subliniat din punct de vedere istoriografic, este dezvăluirea unui material documentar inedit, capabil să demonstreze existența unui rezervor uriaș de talente autohtone cunoscute și mai puțin cunoscute astăzi. Valoarea practică a lucrării constă în prezentarea procesului de afirmare a artiștilor basarabeni la Cluj și București; totodată, autorul tezei dorește să demonstreze una din realitățile esențiale în actualitatea procesului artistic, și anume globalizarea fenomenului cultural în care marii artiști sunt reprezentanți emblematici ai țării de proveniență.

Rezultatele cercetărilor vizează în primul rând aspecte importante ale tradiției muzical–teatrale din Basarabia, completând cunoștințele despre o perioadă importantă din istoria artei interpretative basarabene, perioadă în care mai mulți artiști, și, în special, cântăreți de operă, au desfășurat o rodnică activitate pe scenele teatrelor lirice de Stat din România.

Teza și studiile publicate pe parcursul elaborării lucrării pot fi folosite de specialiști ca surse documentare ulterioare, la conceperea lucrărilor de sinteză și ca material didactic pentru cursurile de prelegeri universitare la: *Dramaturgia teatrului de operă, Istoria muzicii, Istoria artei vocale, Măiestrie de operă*, atât la facultățile de arte, cât și la cele de istorie. Ele pot fi utilizate la elaborarea lucrărilor științifico–metodice, precum și la documentarea privind istoria teatrului liric din perioada interbelică în România. Rezultatele obținute constituie o bază metodologică pentru proxime investigații în acest domeniu, contribuind la elaborarea unor studii fundamentale consacrate problemelor din istoria teatrului liric național.

Teza pune la dispoziție o colecție amplă de cronici și surse documentare din presa românească interbelică, care cu siguranță completează baza științifică a domeniului, facilitând documentarea studiilor ulterioare.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza de față a fost realizată la Institutul Patrimoniului Cultural, fiind discutată și recomandată pentru susținere în cadrul ședinței secției Arte Audiovizuale, a sectorului Muzicologie și la ședința Seminarului Științific de Profil la specialitatea 653.01 – Muzicologie. Rezultatele cercetării științifice au fost reflectate în 9 articole publicate și în comunicările prezentate la câteva conferințe și seminare științifice: sesiunea științifică „ȚARA BÂRSEI”, ediția a X-a, cu tematica *Relații interculturale în secolele XIX–XX*, organizată

de muzeul „Casa Mureșenilor” în perioada 19–20 mai 2011 la Brașov (România), cu comunicarea *Legături muzicale ale Principatelor Românești cu Austria din prima jumătate a secolului al XIX-lea*; simpozionul național de muzicologie ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ din cadrul Universității „Transilvania” Brașov Facultatea de muzică 7 noiembrie 2011, cu comunicarea *Geneza și metamorfoza genului de operă*; simpozion național ARTA ȘI ȘTIINȚA, desfășurat în cadrul manifestărilor artistice și științifice dedicate împlinirii a 20 de ani de activitate a Facultății de muzică din Brașov (România), mai 2010, cu comunicarea *Arta spectacolului de operă în secolul XX, între tradiție și inovație*; conferința științifică internațională „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”, desfășurată la AMTAP (Chișinău) pe 7 mai 2017, cu comunicarea *Opera basarabeană, o sursă importantă de voci pentru teatrele de operă de Stat din Cluj și București în perioada interbelică*; conferința științifică internațională „Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare” ediția a IX-a, desfășurată la AȘM (Chișinău) pe 30–31 mai 2017, cu comunicarea *Factorii esențiali ce au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București în perioada interbelică*.

CONȚINUTUL DE BAZĂ AL TEZEI

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctor conține trei capitole, precedate de Introducere și urmate de Concluzii generale și recomandări, Bibliografie și 15 Anexe, inclusiv fotografiile artiștilor, fotografiile din spectacole, tabele, afișe la spectacole, materiale din presa periodică, documente arhivistice, lista premierelor cu participarea artiștilor basarabeni.

În **Introducere**, autorul tezei motivează actualitatea temei investigate, enunță scopul și obiectivele lucrării, prezintă noutatea și originalitatea științifică a investigațiilor, argumentează suportul metodologic și teoretico-științific al tezei, demonstrează valoarea teoretică și aplicativă a lucrării, enumeră sursele care conțin aprobarea rezultatelor științifice, descrie sumarul compartimentelor tezei.

În capitolul 1 – **Tradiții și expresii ale artei lirice basarabene din perioada interbelică, oglindite în literatura de specialitate și în sursele artistico-documentare**, autorul realizează un studiu și o analiză generală a surselor bibliografice referențiale, care dezvăluie gradul de cunoaștere a problemei abordate până în prezent. În acest sens, au fost cercetate lucrări științifice publicate atât în țară, de către muzicologii autohtoni, cât și cele elaborate de către cercetătorii din România. Autorul tezei a acordat o atenție deosebită publicațiilor din ultimii ani.

Capitolul întâi este structurat în două subcapitole. În subcapitolul 1.1. – **Analiza surselor referențiale ale istoriografiei din Republica Moldova privind arta lirică din Basarabia în perioada interbelică**, a fost întreprinsă o analiză a celor mai importante studii, ce vizează tradiția artei lirice basarabene la Chișinău. În acest demers am pledat pentru o perspectivă istorică, marcând apariția principa-

lelor rezultate în această sferă de cercetare. Am colectat și analizat rezultatele cercetărilor din domeniu ale unor autori, precum: B. Kotlearov, R. Arabadgiu, S. K. Brîseakin, A. Dănilă, G. Ciaicovschi–Mereșanu, S. Buzilă, C. Șișcan, S. Pojar, I. Colesnic, R. Radiana etc.

În studiul nostru am delimitat câteva direcții și anume: lucrări cu caracter enciclopedic: S. Buzilă, S. Pojar, I. Colesnic [2; 5; 22]; studii monografice: S. K. Brîseakin, A. Dănilă, G. Ciaicovschi–Mereșanu, C. Șișcan, S. Pojar [4; 18; 19; 30; 33; 37]; scrieri cu caracter artistic–documentar: B. Kotlearov, R. Arabadgiu, R. Radiana [23; 25; 26; 27; 28; 29; 33; 34; 35].

O lucrare de referință, privind viața muzicală a Basarabiei din secolul al XIX-lea începutul secolului al XX-lea, este cartea autorului Boris Kotlearov, *Viața muzicală a Chișinăului înainte de revoluție* [35]. În baza unei documentări asidue din materiale de arhivă și din presa timpului, muzicologul Kotlearov dezvăluie procesul de devenire a vieții muzicale din Chișinău. Autorul descrie cadrul și climatul socio–cultural în care s-a manifestat și s-a desfășurat actul artistic în secolul al XX-lea, fenomen care a pus bazele și a condus la formarea tradițiilor muzical–teatrale în Basarabia. Autorul aduce în această carte informații prețioase referitor la trupele de operă, titluri de operă, artiști și cântăreți, care au prezentat spectacole în Basarabia secolului al XIX-lea. De asemenea, muzicologul Kotlearov reiterează nume de artiști și trupe de operă din vechiul regat românesc, acelea care au susținut reprezentații în Basarabia, creând astfel, premisele unei colaborări dintre artiștii basarabeni și cei români, relații materializate în fază incipientă, cu studenții Seminarului teologic, angrenați în formula corală pentru reprezentațiile de operă susținute de trupele românești la Chișinău.

Dintre cei puțini, care au scris despre arta lirică basarabeană, și în special despre cântăreții de operă, a fost și Rodion Arabadgiu. Cele câteva cărți ale sale, apărute în limba rusă și dedicate în exclusivitate lor, sunt dovada preocupărilor sale pentru destinele artiștilor lirici basarabeni. Pasiunea pentru istoria artei operistice basarabene și cercetările arhivistice ale lui Arabadgiu, s-au materializat în cinci lucrări monografice ale sale, dedicate: Lidiei Lipcovscaia, Elenei Cuza, Alexandru P. Antonovschi, Mariei Cebotari [25; 26; 27; 28; 29]. În virtutea faptului că, în perioada activității lor, Basarabia a fost gubernie a Rusiei, acești cântăreți au fost catalogați de Arabadgiu ca fiind străluciți artiști ruși de operă. În mare parte absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior din Moscova sau Sankt–Petersburg, mulți din artiștii basarabeni de operă și-au făcut primii pași și s-au afirmat în arta lirică pe scenele de operă rusești, dar ar fi incorect să afirmi apartenența totală a acestora unei alte culturi, obstrucționând rolul pe care l-au avut pentru istoria artei interpretative basarabene.

O încercare de a elucida subiectul cântăreților de operă basarabeni a fost și cartea lui Gleb Ciaicovschi–Mereșanu, *Cântăreți celebri (din trecutul muzical al Moldovei)* [3]. Atenția autorului cărții se îndreaptă spre cântăreții: Alexandru

Antonovschi, Valentina Cuza, Gabriel Afanasiu, Lidia Lipcovscaia, Eugenia Luczarscaia, Nicolae Nagacevski, Maria Cebotari, toți cei care, după spusele autorului, au obținut succese mari în Basarabia, dar mai ales departe de patria lor, pe scene mari din întreaga lume. O reflectare sinoptică, privind destinul creator al câtorva cântăreți celebri basarabeni din trecut, pe care cercetătorul Ciaicovschi–Mereșanu o abordează în cartea sa, ne ajută să ne facem o imagine, în speță asupra destinului și personalității cântărețului, de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Cartea autorului Ciaicovschi–Mereșanu prezintă un interes deosebit, fiind printre primele lucrări de acest fel, care tratează subiectul cântăreților celebri de operă proveniți de pe meleagurile basarabene, oferind astfel un imbold aparte pentru studiile ulterioare asupra acestei teme. Cartea a fost tradusă de autor și în limba rusă, lucrare ce a văzut lumina tiparului în 1975 [36].

O altă lucrare, care descrie evenimentele petrecute în cultura basarabeană în perioada interbelică, este studiul lui S. K. Brîseakin, *Cultura Basarabiei între anii 1918–1940* [30]. Cu un pronunțat caracter ideologic, cartea lui S. Brîseakin cuprinde un consistent material factologic. Bazându-se pe materiale deja existente, cercetătorul Brîseakin nu ezită să reitereze faptul că, Chișinăul a fost o sursă esențială de forțe artistice pentru Operele de Stat din Cluj și București. În schimb, nu putem fi de acord cu informația, pe care autorul a preluat-o din ziarul *Бессарабское слово* (Bessarabscoe slovo) (*Cuvântul Basarabiei*) din anul 1928, privind statutul artiștilor basarabeni conform căreia aceștia au fost folosiți de instituțiile lirice din Cluj și București doar pentru roluri secundare sau ca elemente ale corului [30, p. 165].

După o analiză a materialelor documentare pe care autorul le oferă în lucrarea sa, redescoperim o imagine anevoioasă capabilă să schițeze realitatea în care se afla cultura basarabeană interbelică, acest fapt datorându-se, în primul rând, situației politice și sociale confuze în care se afla Basarabia în acea perioadă.

De un ajutor substanțial au fost lucrările semnate de A. Dănilă, care prezintă subiectul Operei basarabene, fenomen muzical artistic de la începutul secolului al XX-lea ce s-a desfășurat la Chișinău [18; 19; 32]. Cercetătorul dezvoltă primele tentative de formare a teatrului de operă în Basarabia, aducând date valoroase cu privire la activitatea instituției, numele artiștilor, numărul de spectacole, cronici etc. În viziunea cercetătorului A. Dănilă, fenomenul teatral–muzical, cât și primele încercări de a crea o societate autohtonă de operă la Chișinău, este privită și contrapusă realității existențiale a societății și relațiilor social–politice din Basarabia interbelică. Dependenta permanentă a societăților de operă basarabene de factorul financiar, ne arată vulnerabilitatea actului artistic, care se afla într-o permanentă căutare de afirmare și de surse spre existență. Aceste circumstanțe au impus mai multe reorganizări ale trupelor de operă: “Societatea de operă basarabeană”, “Opera basarabeană”, “Opera artistică”, “Societatea artiștilor de operă”, “Societatea de operă”. Valoarea studiului efectuat de cercetătorul Aurelian Dănilă

este exprimată și prin perioada complexă pe care o abordează, reușind să acopere întreaga evoluție a genului operistic în Basarabia. Cu certitudine putem afirma că, monografiile lui A. Dănilă servesc ca și material documentar referențial, capabil să umple golurile din istoria culturală interbelică, parcurs istoric cultural redat foarte sumar în literatura de specialitate sovietică.

O importantă lucrare pentru muzicologia din Republica Moldova, cu privire la învățământul muzical și etapele de formare ale acestuia, aflăm în cartea muzicologului Gleb Ciaicovschi–Mereșanu, *Învățământul muzical din Moldova (de la origini până în secolul XX)* [4]. Monografia reprezintă un amplu studiu istoriografic, în care autorul reiterează parcursul evolutiv și etapele învățământului muzical în Moldova, de la origini (secolul al XV-lea, școlile mănăstirești, primele manuscrise) până la sfârșitul secolului al XX-lea. Lucrarea vădește o documentare solidă, bazată pe multiple materiale de arhivă, documente, studii, publicații la temă, copii în facsimile, afișe de la concerte și spectacole, fotografii vechi, și nu în cele din urmă, articole din presă, toate sintetizate într-un amplu demers muzicologic, capabil de a dezvălui cu elocvență originea, evoluția, cât și rolul învățământului muzical în formarea generațiilor întregi de artiști. Lucrarea prezintă interes pentru investigarea noastră, privită prin prisma problematicii legate de învățământul din Basarabia din prima jumătate a secolului al XX-lea. În această perioadă, sistemul școlar din Basarabia a format pe unii din viitorii soliști ai Operelor din Cluj și București. O parte dintre ei, revenind în Basarabia, au fost chiar promotorii și inițiatorii noilor instituții de învățământ, precum cele trei Conservatoare: *Unirea, Național și Municipal*.

Un alt studiu de proporții, de această dată, referitor la relațiile culturale, pe care le-a avut Moldova cu Rusia, și în special, privit prin prisma personalităților artistice, găsim la autorii Constantin Șișcan și Sergiu Pojar, semnatarii volumelor *Legături moldo – ruse în artă: oameni și personalități* [37]. Lucrarea se prezintă sub forma unui dicționar bibliografic, cu personalități din lumea artei. Volum cu elemente de culturologie, în care autorii relatează relațiile culturale ruso–moldovenești, fenomen exprimat prin prezența artiștilor de etnie rusă, în procesul cultural din Basarabia, apoi în cel din Republica Moldova.

Am consultat și alte articole apărute în Republica Moldova, vizând tematica propusă. Multe dintre ele aduc în discuție activitatea și personalitatea cântăreților basarabeni de operă din prima jumătate a secolului XX, cu apelare la sursele cunoscute anterior și cu dezbateră subiectelor deja tratate, de unde au rezultat și interpretările unilaterale, repetitive.

Printre acestea regăsim seria articolelor semnate de Gleb Ciaicovschi–Mereșanu *Tenorul de la Țibirica, cântărețul basarabean N. Nagacevschi* (*Cultura*, nr. 33, 19 august 1967); *Dirijorul și compozitorul Mihail Bârcă* (*Literatura și arta*, nr. 18, anul 1988); *Maria Cebotari* (*Calendar*, 1990); *Nicolae Nagacevschi* (*Calendar*, 1990); *Anastasia Dicescu* (*Știința*, nr. 6, iunie 1995); *Spectacolele de*

operă la *Conservatoarele din Chișinău în perioada interbelică* (Arta, 1995).

O altă sursă importantă cu caracter general, ce vizează biografia și portretul de creație, reiterând importante evenimente din activitatea cântăreților celebri basarabeni de operă, o regăsim în cele câteva articole din enciclopediile apărute la Chișinău: *Moldova sovietică – o mică enciclopedie* (articole despre: Gavriil Afanasiu, Valentina (Elena) Cuza, Nicolae Nagacevski) [31, p. 31, p. 318, p. 420]; *Literatura și Arta Moldovei (enciclopedie)*, vol. I, (articole despre: Alexandru Antonovschi, Gavriil Afanasiu, Lidia Babici, Mihail Berezovschi, Mihail Bârcă, Sigismund Zalevski, Valentina (Elena) Cuza, Lidia Lipcovschi); [24, p. 38, p. 71, p. 72, p. 88, p. 120, p. 243, p. 351, p. 386]; *Literatura și Arta Moldovei (enciclopedie)*, vol. II, (articole despre: Nicolae Nagacevski, Cleopatra Hrșanovschi, Maria Cebotari) [24, p. 74, p. 408, p. 419]; Iurie Colesnic, *Chișinău* (enciclopedie), volum dedicat personalităților basarabene, printre care și câțiva cântăreți de operă faimoși din perioada interbelică [5].

O replică a lexiconului *Muzicieni din România* a lui Viorel Cosma, aflăm în lucrarea lui Serafim Buzilă, *Interpreți din Moldova: lexicon enciclopedic (1460–1960)*, o amplă frescă a interpreților moldoveni pe parcursul a cinci secole de artă muzicală națională [2]. Volum unic în lexicografia moldovenească, cartea lui Serafim Buzilă se prezintă ca un ghid enciclopedic al interpreților moldoveni de pe ambele părți ale Prutului. Structurat în ordine alfabetică, lexiconul lui Buzilă ne dezvăluie informații referitor la un număr impresionant de muzicieni. În multe cazuri, datele biografice sunt însoțite de fotografii și informații în ce privește colaborările cu alți artiști, listă de discografie, filmografie, bibliografie, elevii pe care i-au avut, și dacă e cazul, listă de roluri interpretate.

Cele relatate în acest subcapitol ne permit să afirmăm că, deși mai mulți autori amintesc în lucrările lor despre prezența cântăreților basarabeni pe scenele Operelor din Cluj și București în perioada interbelică, până în prezent nu există un studiu dedicat în exclusivitate acestui fenomen.

În subcapitolul 1.2. regăsim **Investigarea fenomenului liric basarabean în realitatea culturii interbelice românești, proces dezvoltat în literatura de specialitate din România**. Aici autorul evidențiază principalele investigații muzicologice ce vizează arta și tradiția operistică basarabeană în existența culturii interbelice românești, fenomen oglindit în literatura de specialitate și în materialele artistico–documentare din România. Ca și în primul subcapitol, au fost analizate și comentate cele mai importante contribuții ale cercetătorilor din domeniu, precum: Viorel Cosma, Octavian Lazăr Cosma, Anca Florea [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 20; 21].

De asemenea, o importanță deosebită autorul tezei o acordă culegerilor de amintiri, apărute sub forma unor cărți de memorialistică. Aceste lucrări cu caracter documentar au capacitatea de a elucida acțiunea actului artistic propriu–zis, petrecut sub forma unor evenimente, precum: spectacole, concerte sau repetiții.

Autorii acestor scrieri: Dinu Bădescu, Ella Istratty, Despina Petecel, Florica Cristoforeanu, George Niculescu–Basu, Corneliu Buiescu, Emil Marinescu, Dan Smântânescu, Nicolae Miu, Viorel Cosma, Elena Drăgulescu–Stinghe, Nicolae Secăreanu, Jean Bobescu, au fost martorii oculari și ambasadorii ai timpurilor demult apuse, toți cei care au lăsat așternute pe hârtie dovada unor destine creatore remarcabile.

1.3. Concluzii la capitolul întâi. În rezultatul analizei literaturii de specialitate, am stabilit gradul de valorificare științifică a fenomenului operistic basarabean din perioada interbelică. Studiarea materialului științific existent ne-a permis să ajungem la următoarele concluzii:

1. În Republica Moldova există doar câteva volume dedicate exclusiv cântăreților basarabeni de operă din prima jumătate a secolului XX, volume semnate de Aurelian Dănilă, Gleb Ceaicovschi–Mereșanu, Rodion Arabadgiu, și doar unul singur apărut în România: *Consonanțe lirice*, carte semnată de Mihail Arnăutu și Ligia Ardelean [1].

2. Constatăm că s-a vorbit fragmentar despre prezența cântăreților basarabeni la Operele din Cluj și București din perioada interbelică, subiectul fiind unul cenzurat de muzicologia sovietică. Astfel s-a format o perioadă lacunară în parcursul istoric al devenirii teatrului liric basarabean, un destin materializat și privit de această dată prin prisma activității mai multor artiști lirici basarabeni pe scena instituțiilor lirice din Cluj și București.

3. Urmărind și studiind lista publicațiilor la tema tezei, descoperim, în special, în lucrările din literatura sovietică postbelică, multe goluri și inexactități în tratarea problemei, aspect dictat de cenzura politică din acea perioadă. Un exemplu elocvent, în acest sens, este cartea lui S. Brîseakin [30]. Subiectul prezenței artiștilor lirici basarabeni din perioada interbelică la Cluj și București, a fost atins fugitiv, în multe cazuri autorul evită intenționat să vorbească despre importanța acestora pentru teatrele lirice românești de stat.

4. Lista lucrărilor enumerate poate servi ca un ofertant material documentar, ce propune o perspectivă clară asupra cercetării ulterioare a parcursului creativ a artiștilor lirici basarabeni din perioada interbelică, pe o parte dintre ei regăsindu-i pe scenele Operelor din Cluj și București.

5. O sursă importantă, și totodată plauzibilă, capabilă de a reitera evenimentele artistice petrecute la Operele din Cluj și București în perioada interbelică, avându-i protagoniști pe artiștii lirici basarabeni, o regăsim în mai multe culegeri de amintiri, apărute în România sub forma unor cărți de memorialistică.

6. Exodul masiv al artiștilor lirici basarabeni la teatrele de operă din Cluj și București din perioada interbelică a fost remarcat în mai multe rânduri și de muzicologia românească. În multe cazuri, aceștia au fost pe nedrept catalogați ca fiind cântăreți ruși.

7. Analiza literaturii publicate, care se referă la activitatea interpreților basarabeni de operă la Cluj și București din perioada anilor 1920–1940, ne permite să conchidem că, tema n-a devenit obiectul unui studiu exhaustiv unde ar fi fost analizată multilateral, sub aspect artistic, istoric și cultural. În majoritatea cazurilor problema este tratată sumar într-un context mult mai amplu și în limite cronologice mai vaste. Această situație denotă că, problema respectivă necesită noi contribuții istoriografice.

În baza studierii literaturii de specialitate, s-a făcut o analiză a situației existente în domeniu și s-au formulat problema de cercetare și direcțiile de soluționare. De asemenea, s-a enunțat scopul și obiectivele tezei.

Cel de al 2-lea capitol, **Premisele migrării artiștilor lirici basarabeni la teatrele de operă din Cluj și București**, este structurat în patru subcapitole. În primul subcapitol 2.1. – **Evoluția fenomenului operistic în Basarabia și România la începutul secolului al XX-lea**, s-a realizat o incursiune analitică în evoluția fenomenului operistic în Basarabia, la începutul secolului al XX-lea. În procesul cercetării s-au urmărit factorii esențiali, care au determinat și au condus la afirmarea genului de operă în Basarabia, fapt care a generat apariția în 1918, la Chișinău, a unei societăți de operă autohtonă numită sugestiv Opera basarabeană.

Existența și evoluția fenomenului operistic în Basarabia, la începutul secolului al XX-lea, a fost urmărită, în primul rând, prin prisma celor două componente importante ale vieții muzicale din acea perioadă: înființarea școlilor de muzică și turneele artiștilor și trupelor de operă străine.

Apoi un alt factor important, la începutul secolului al XX-lea, a fost construirea și amenajarea câtorva săli suficient de spațioase pentru a adăposti o trupă de operă sau operetă: sala lui Oradovschi, sala Auditorului, și poate cel mai reprezentativ edificiu în acest sens, sala Adunării Nobilimii, mărită considerabil în anul 1900.

Datorită așezării geografice, dar și tronsonului de cale ferată Iași–Chișinău–Odesa, apărută în anii '70 ai secolului al XIX-lea, viața muzical–culturală a Chișinăului cunoaște un progres semnificativ la începutul secolului al XX-lea. Mulți artiști ruși sau străini, în drumul lor dinspre sau spre Rusia, dădeau concerte și spectacole în Basarabia. Astfel, publicul basarabean a cunoscut și a ascultat pe unii dintre cei mai importanți interpreți ai momentului. Prezența acestor artiști a adus faimă orașului Chișinău, recunoscut atunci ca, unul dintre cele mai muzicale orașe dintre provinciile rusești.

Mișcarea revoluționară din Rusia de la începutul secolului al XX-lea s-a resimțit și în mediul social–cultural din Basarabia. Sub influența factorilor social–politici se observă o schimbare în conținutul și formele de manifestare a actului artistic. Dacă până atunci concertele și spectacolele muzicale au fost o îndeletnicire aproape în exclusivitate a anumitor pătri sociale, începutul secolului al XX-lea aduce eforturi semnificative pentru a coopta și a familiariza masele largi cu acest fenomen.

Un laborator în care s-au format mai multe voci de operă a fost și Corul Arhieresc din Chișinău. Acest colectiv, îndrumat câteva decenii la rând de Mihail Berezovschi, a fost o serioasă școală și o importantă pepinieră de cântăreți.

Un alt fapt important pentru arta vocală în Chișinău a fost numirea în 1916 a profesorului V. S. Kormilov în funcția de director al Școlii de muzică. Absolvent al Conservatorului din Moscova, Kormilov a reușit să creeze nu numai o clasă serioasă de canto solistic în cadrul Școlii, dar să și organizeze din nou corul și orchestra elevilor.

Abia în anul 1918 a devenit posibilă realizarea unei Societăți de operă basarabene. Apariția unei astfel de instituții la Chișinău a însemnat un proiect îndrăzneț și totodată un fenomen cultural cu o influență uriașă asupra dezvoltării în regiune a culturii muzicale. Înființarea companiei de operă în Basarabia a beneficiat de un set de împrejurări favorabile, atât culturale, cât și social-politice. Și aici putem vorbi în primul rând despre revoluția din Rusia, care a generat refugierea mai multor artiști la Chișinău, atât basarabeni, cât și ruși. Dar totodată, remarcăm și vecinătatea Chișinăului cu orașul Iași, care în acea perioadă devenea capitala României, fiind adăpostul mai multor artiști români refugiați în urma războiului, în care a fost implicată și România.

O componentă importantă în evoluția și afirmarea genului operistic în Basarabia o regăsim în existența Clasei de operă din cadrul Conservatorului *Unirea*, apărut la Chișinău în anul 1919. Fondată în anul 1923, Clasa de operă a avut drept scop nu doar pregătirea tinerilor cântăreți pentru o viitoare carieră într-un teatru de operă, dar și de a influența procesul de pregătire și apariția unui teatru de operă național la Chișinău.

La modul general, putem spune că, fenomenul operistic în Basarabia la începutul secolului al XX-lea a avut o evoluție ascendentă, procesul afirmării acestui gen fiind mult mai pronunțat la Chișinău, și lipsind aproape cu desăvârșire în alte orașe din Basarabia. Comparativ cu evenimentele muzical-culturale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea aduce condiții sociale și profesionale, mult mai bune pentru masele largi ale populației.

În demersul nostru asupra vieții muzical-teatrală în România la începutul secolului al XX-lea, ne-am focusat atenția în special spre fenomenul operistic prezent la București și Cluj.

În subcapitolul 2.2. am urmărit **Factorii esențiali ce au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București**. Aici ne referim la fenomenul migrării din rândul păturii intelectuale basarabene a tinerilor artiști în diverse centre culturale prestigioase din Rusia și din Europa, un proces îndelungat care debutează începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În acest capitol regăsim și cauzele decisive ce au determinat desființarea antreprizei de operă din Chișinău, societate ce reunea un număr mare de talente, care au fost nevoite să se refugieze pe scenele din Cluj și București. Printre acestea, urmărim:

1. Lipsa subvenției și impunerea unor taxe exagerate din partea autorităților de la București: cu tot succesul de care s-au bucurat spectacolele de operă în rândul publicului, cu toată aprecierea elogioasă a criticii, la 25 aprilie 1919 ministrul Ciugureanu, delegat al Guvernului central pentru Basarabia, semnează Ordonanța nr. 18, în care se spune că, începând cu 15 aprilie 1919, teatrele din Basarabia sunt supuse impozitelor conform articolului 43 din Legea privind organizarea și administrarea teatrelor. Pentru Opera basarabeană acest fapt a constituit un puternic impediment în continuarea activității.

2. Orgoliile artiștilor și atmosfera profesională nefastă din interiorul societății basarabene de operă (după părerea ziaristului de la publicația *Bessarabia* din 6 septembrie 1920, societatea a fost “ucisă de ambiții artistice, de antagonismul acut, când “toți” se uitau chiorăș unul la altul, se separau în grupuri”).

3. Plecarea unor nume importante din cadrul antreprizei de operă (Opera s-a menținut la un înalt nivel artistic datorită unor artiști talentați precum Lucezarscaia, Lipcovscaia, Dicescu, Nagacevschi etc., ceea ce încuraja și pe alți interpreți de prestigiu să se producă pe scena Teatrului Liric din Chișinău. Dar odată cu plecarea acestora scade nivelul spectacolelor).

4. Lipsa costumelor, decorurilor, partiturilor, și nu în ultimul rând lipsa spațiului, clădirea teatrului din Chișinău fiind de multe ori cedată, pentru perioade mai lungi, colectivelor venite în turneu (“Nenorocirea pentru operă, scria *Bessarabia* (1921, 20 februarie), este faptul că ea reușește cu multă greutate să recapete zile de la direcția teatrului, iar uneori nu poți fi sigur că ziua acordată nu va fi luată”. De altfel, problemele materiale afectau și calitatea spectacolelor) [19, p. 23, p. 38, p. 41].

Vorbind despre factorii care au determinat procesul migrării, trebuie să amintim și de o altă formă a acestui fenomen, și anume, cea prin care mai mulți dintre tinerii artiști basarabeni, care și-au perfecționat studiile la Academii de muzică din Iași, Cluj sau București, au rămas și s-au angajat ulterior la Operele din Cluj și București. De asemenea, nu trebuie omis faptul că, mulți dintre acești studenți în trecut au studiat și la Conservatorul *Unirea* din Chișinău.

Urmărind și analizând evenimentele care au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București, putem constata că, acest fenomen nu a fost unic în felul său, și că a fost generat de anumiți factori importanți care s-au desfășurat într-o perioadă mai lungă de timp, pe care trebuie să o privim într-un anumit context social-politic și cultural. Conjunctura social-politică și culturală creată în anii '20 ai secolului al XX-lea în Basarabia, cât și cea de până atunci, a favorizat exodul artiștilor lirici basarabeni la Cluj și București, dar și în multe alte centre culturale din Europa. Dezinteresul autorităților din Chișinău, dar și a celor de la București, abilitate în a susține și a promova activitatea artiștilor autohtoni în Basarabia, a condus la falimentul economic, care în cele din urmă, a determinat desființarea mai multor societăți culturale, printre care și

cele de operă basarabeană, organizate în perioada 1918–1923.

În subcapitolul 2.3. – **Opera basarabeană, o sursă importantă de voci pentru teatrele de operă de stat din Cluj și București**, sunt aduse argumente, demonstrând potențialul vocal extraordinar, prezent la Chișinău în cadrul proiectului Operei basarabene.

Perioada în care și-a desfășurat activitatea Opera basarabeană nu a fost una foarte mare, însă semnificația organizării unei societăți de operă la Chișinău a fost una majoră. O dată prin faptul că se crease un precedent, care se dorea a fi repetat, și nu în ultimul rând, încrederea pe care au dobândit-o artiștii basarabeni, de a fi reușit să organizeze un teatru de operă stabil la Chișinău. Din păcate, Opera basarabeană nu a fost susținută în activitatea sa de autorități, mai mult de atât, nefiind subvenționată de guvern și supusă impozitelor exagerate, se află în imposibilitatea de a mai exista, și majoritatea artiștilor părăsesc Basarabia pentru a se afirma pe scenele Teatrelor de operă din întreaga lume și în special la recent înființatele Opere de Stat din București și Cluj, unde sunt recunoscuți ca și soliști foarte valoroși, contribuind la afirmarea acestor instituții pe firmamentul artei românești.

În perioada 1918–1922, la Chișinău, a existat nu doar o trupă de soliști de forță, ci și o orchestră, un cor, precum și mai mulți balerini. Opera basarabeană din Chișinău a reușit să adune în această perioadă nume mari din lumea teatrului liric ale acelor timpuri. Artiști precum: J. Athanasiu, A. Dicescu, M. Tobuc–Cercas, L. Lipcovscaia, G. Borelli, E. Ivoni, A. Antonovschi, G. Afanasiu, M. Zlatova, A. Costescu–Duca, R. Steiner, M. Nasta, A. Gheorghievsky [Gheorghievski], J. Bobescu, M. Bârcă, E. Massini, E. Kozîreva, G. Melnic, M. Ilinski, V. Krigher, D. Smirnova, B. Romanov, A. Obuhov, A. Gvozdețkaia etc., toți au constituit patrimoniul și totodată garanția unei societăți lirice remarcabile, pe care a admirat-o publicul de la Chișinău.

Opera basarabeană a fost un fenomen artistic cu un puternic impact cultural, care a reușit să adune în capitala Basarabiei forțe artistice impresionante. Fără îndoială că, o istorie a teatrului liric a deceniilor de la încrucișarea ultimelor două veacuri va consfinți contribuțiile pe care le-au adus artei interpretative românești și europene mulțimea artiștilor, care au poposit pe marile scene ale lumii pornind de pe meleagurile basarabene.

După o analiză a stagiunilor teatrelor lirice românești de stat din perioada interbelică, în care recunoaștem mai mulți cântăreți basarabeni angrenați în activitatea acestor instituții, în subcapitolul 2.4. – **Diversitatea tradițiilor cultivate de interpreții basarabeni pe scenele Operelor din Cluj și București**, redescoperim mai multe profiluri artistice, marcate de tradițiile diferitor școli în care s-au format acești artiști. Astfel, discernem mai multe filiere importante de formare a acestora:

- școala și tradiția rusă de interpretare;
- școala și tradiția germană de interpretare;
- școala și tradiția italiană de interpretare;

- școala și tradiția românească de interpretare.

Au existat și câțiva dintre cântăreți care au studiat la Viena, Odesa, Kiev sau Chișinău, școli, pe care le considerăm tributare culturilor: germană, rusă, sau mixte, cum ar fi cazul Basarabiei.

O altă caracteristică importantă, o putem urmări prin prisma activității profesionale pe care au desfășurat-o mai mulți cântăreți basarabeni în diferite medii culturale, respectiv: Rusia, Ucraina, Italia, Germania, Austria, Franța, America etc. Tradițiile muzicale, și mai ales cele de interpretare, au marcat, nu doar felul în care acești cântăreți interpretau diverse personaje operistice, dar și întreaga lor personalitate artistică.

Așadar, după o analiză cu privire la pregătirea profesională pe care au avut-o cântăreții basarabeni de operă, prezenți la Cluj și București în perioada interbelică, am ajuns la următoarele concluzii:

- La Cluj regăsim majoritatea cântăreților basarabeni formați în școala și tradiția românească de canto (Cluj, București și Iași), cu excepția câtorva cazuri, cum ar fi A. Dicescu (cu studii la Odesa și Roma), P. Căldăraru (Chișinău și Cluj), Z. D'Arin (Moscova), N. Soculski (Chișinău și Cluj), N. Nagacevski (Chișinău, Moscova și București), N. Diducencu (Chișinău și București).

- În schimb la București, cea mai mare parte a interpreților basarabeni au fost reprezentanți ai diferitor școli și tradiții europene.

2.5. Concluzii la capitolul al doilea:

1. Datorită unui angrenaj de evenimente, Chișinăul la începutul secolului al XX-lea devine un mediu cultural propice pentru evoluția fenomenului operistic. În Basarabia această acțiune a fost generată și perpetuată de anumiți factori, care nu doar au susținut acest proces de afirmare, dar au și determinat apariția unui teatru de operă autohton. Printre etapele acestui proces regăsim: înființarea școlilor de muzică, turneele artiștilor și trupelor de operă, dar și înființarea tronsonului de cale ferată Iași–Chișinău–Odesa.

2. Înființarea la Chișinău a unui teatru de operă autohton a beneficiat de un set de împrejurări favorabile, atât culturale, cât și social-politice. Și aici, putem aminti de vecinătatea Chișinăului cu orașul Iași, care pe atunci devenea capitala României, fiind adăpostul mai multor artiști români refugiați în urma războiului, în care a fost implicată România în acea perioadă. Și nu în cele din urmă, revoluția din Rusia, care a generat un proces de migrare a mai multor artiști la Chișinău, atât basarabeni, cât și ruși.

3. Analizând evenimentele importante care au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București, constatăm următoarele:

- conjunctura social-politică și culturală nefastă creată în anii '20 în Basarabia;
- desființarea Societății de Operă basarabească;
- înființarea la Cluj și București a teatrelor de operă de Stat (stabilitate profesională și financiară);

- existența unui potențial vocal extraordinar pe care îl avea Basarabia;
- numărul mare de artiști lirici basarabeni care și-au făcut studiile la Iasi, Cluj și București (rămânând apoi acolo).

4. Operele din Cluj și București au fost beneficiarele unui fond de forțe artistice basarabene remarcabile, formate în diferite centre culturale europene. De altfel, mulți dintre acești interpreți erau deja afirmați pe cele mai importante scene de operă din întreaga lume. Comparând cele două instituții de operă din Cluj și București, și anume formarea profesională pe care au avut-o artiștii basarabeni prezenți în acea perioadă în teatrele lirice românești, aflăm că la Cluj în majoritatea lor au fost tributari școlii și tradiției românești de canto, în schimb la București aflăm cântăreți basarabeni școliți la Moscova, Sankt–Petersburg, Berlin, Roma, Milano, Kiev, Odesa etc.

5. Organizarea la Chișinău a unei societăți de operă, care a prezentat regulat spectacole de bună calitate cu artiști basarabeni și români talentați, a constituit după destrămarea sa o pepinieră importantă, sau chiar decisivă, după cum vedem în cazul Operei din Cluj, unde atât o parte dintre soliști, cât și două treimi din cor au fost artiști proveniți din Basarabia.

6. Prin urmare, în perioada interbelică la Opera din Cluj și la Opera din București a existat un grup de artiști basarabeni bine instruiți, tributari ai diferitor școli și medii culturale în care s-au format ca și cântăreți, dar și ca personalități. Experiența, pe care au acumulat-o pe diverse scene internaționale, le-a marcat parcursul profesional ulterior, iar tradiția interpretării diferitor roluri s-a regăsit în activitatea lor pe scenele românești.

În al 3-lea capitol, **Activitatea interpreților basarabeni la Opera română din Cluj și București în perioada 1920–1940**, sunt elucidate evenimentele și factorii importanți ce țin de prezența și activitatea pe care interpreții basarabeni au desfășurat-o la Opera Română de Stat din Cluj și București în perioada interbelică. În acest sens, în primul subcapitol 3.1. – **Figuri basarabene la Opera din Cluj și București în perioada interbelică**, au fost identificați câțiva dintre cei mai importanți cântăreți basarabeni, care s-au impus pe scena Operelor din Cluj și București în acea perioadă. Subcapitolul 3.2, intitulat **Implicarea cântăreților basarabeni în noile montări la teatrele de operă din Cluj și București în perioada 1920–1940**, este dedicat analizei întregului șir de premiere cu participarea artiștilor basarabeni, montate pe scenele teatrelor de operă din Cluj și București în perioada respectivă. În subcapitolul 3.3. – **Cântăreți basarabeni – oaspeți pe scenele Operelor din Cluj și București**, autorul tezei prezintă lista de spectacole și interpreți basarabeni invitați să colaboreze cu instituțiile menționate.

Subcapitolul 3.4. este intitulat – **Imaginea artiștilor basarabeni prin prisma amintirilor contemporanilor, articolelor din ziare, materialelor din fondurile arhivistice**.

În acest compartiment am apelat la cronicile evenimentelor petrecute în perioada interbelică, singurele documente care pot recompune evenimentele din epocă, oferind totodată o imagine destul de mozaicată a opiniilor și preferințelor unor comentatori, a căror semnătură o vom regăsi decenii la rând în cotidiene și reviste de prestigiu, având, deci, avantajul unor posibile comparații între generațiile de soliști care au strălucit pe scena Operei în prima jumătate a veacului al XX-lea. Ne-am raportat la cele scrise apărute în presă, precum și la amintirile publicate de câțiva dintre artiștii de seamă, chiar dacă nu întotdeauna există o concordanță de păreri sau de date referitoare la un anumit moment sau personaj al lumii muzicale. Poate că, tocmai acest aspect determină o imagine mai colorată asupra vieții teatrului liric, privită prin prisma subiectivității unora și obiectivității altora.

În **concluziile la capitolul al treilea**, am punctat argumentele esențiale care să ateste o activitate prodigioasă, pe care mulți dintre interpreții basarabeni au avut-o la aceste două instituții lirice românești, activitate soldată cu un puternic impact asupra tradiției și istoriei Operelor Române din Cluj și București.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Examinarea minuțioasă a materialului inedit, memoriilor, presei periodice a timpului, literaturii științifice, ne determină să considerăm că, pe meleagurile basarabene s-a născut un număr mare de talente muzicale și în special cântăreți de operă, cunoscuți și mai puțin cunoscuți de noi astăzi, care au reușit să se afirme în timp, pe cele mai mari scene ale lumii, fiind ”adoptati” de diverse teatre de operă din mari centre muzicale și culturale.

Un fenomen important urmărit în perioada interbelică, ca de altfel și în zilele noastre, a fost globalizarea actului artistic. În acest proces artiștii au fost și sunt adevărați ambasadori, reprezentanți de seamă ai tradițiilor din țările de proveniență. Studiul efectuat demonstrează un deziderat important, și anume legătura profesională pe care au avut-o interpreții basarabeni și români la Opera basarabeană, iar apoi la Operele din Cluj și București.

Concluzionând asupra rezultatelor studiului, putem afirma următoarele:

1. În România, ca și în cazul Basarabiei, tradiția teatrului liric a fost generată de o serie de premise, care în cele din urmă, au dus la primele acțiuni de prezentare a spectacolelor de operă în aceste ținuturi, realizate de artiști autohtoni. Printre factorii care au determinat acest proces se numără:

– turneele trupelor de operă străine, care nu doar au familiarizat publicul autohton cu noul gen teatral, dar care au avut o importanță deosebită în inițierea primelor cadre de artiști lirici autohtoni;

– mișcarea și evoluția artei corale, fenomen ce perpetuează, de la procesul cântării monodice în biserică, la apariția primelor acțiuni de prezentare a fragmentelor din opere, și mai târziu, la înființarea primelor societăți lirice în Basarabia;

– organizarea învățământului artistic autohton, apariția primelor unități de învățământ muzical, care atât în mod direct, prin predare, cât și indirect, au trezit interesul pentru muzică, contribuind astfel substanțial la dezvoltarea culturii muzicale, în general;

– un rol important în propaganda culturală l-au avut, de asemenea, înființarea societăților culturale, care, prin activitatea lor, scoteau în evidență mulți muzicieni-amatori din rândurile intelectualității, contribuind astfel în mare parte, la intensificarea activității concertistice, dar și a celei muzical – pedagogice;

– și nu în ultimul rând, afirmarea creației muzicale și evoluția artei muzicale interpretative autohtone, acesta fiind un stadiu premergător înființării instituțiilor de stat de operă, în România și, mai târziu, în Basarabia (RSSM).

2. Vicisitudinile istorice au condus la fenomenul migrației mai multor forțe artistice redutabile autohtone. Universalitatea actului artistic facilitează acest fenomen, menit să ia amploare în perioada interbelică. Numărul mare de soliști și coriști basarabeni, cooptați de teatrele de operă din Cluj și București, demonstrează o realitate ce se impune și nu poate fi negată. Existența și importanța talentului național, pe scenele de Operă din Cluj și București, sunt consfințite de numărul impresionant de spectacole, la care au participat acești artiști. În multe cazuri parcursul lor artistic se confundă cu însăși istoria teatrelor lirice de stat din Cluj și București.

Exodul masiv al artiștilor lirici basarabeni din perioada interbelică, având ca destinație Clujul sau Bucureștiul, a fost cauzat de mai mulți factori importanți de ordin: social, economic, politic și cultural. Printre factorii esențiali, care au determinat acest fenomen al migrației forțelor artistice, nu doar la Cluj și București, dar și în toată România, a fost în primul rând actul Unirii Basarabiei cu România din anul 1918. Dar și dezinteresul autorităților din Chișinău, precum și al celor de la București, abilitate în a susține și a promova activitatea artiștilor autohtoni în Basarabia, toate conducând la falimentul economic, care în cele din urmă a determinat desființarea mai multor societăți culturale, printre care și cele de operă basarabeană, organizate în perioada 1918–1923. În consecință Societatea Operei basarabene a devenit o sursă importantă de voci pentru teatrele de operă de stat din Cluj și București.

3. În baza materialelor documentare din Arhivele Operelor Naționale din Cluj și București, colecțiilor de afișe și registre, colecțiilor de ziare și reviste, programelor de sală, informațiilor culese din cărți de memorialistică, și nu în ultimul rând, amintirile persoanelor care i-au cunoscut sau dețin informații privind parcursul artistic al interpreților basarabeni la instituțiile sus menționate, se conturează o activitate prodigioasă, capabilă să ateste puternicul impact pe care l-a avut prezența lor la Cluj și București.

4. O particularitate distinctă, pe care o remarcăm la ansamblul de artiști lirici basarabeni, activi în perioada interbelică pe scena Operelor din Cluj și București, constă în diversitatea de profiluri artistice, instruite și formate în diferite centre

culturale. Procesul cosmopolit, pe care l-a stimulat prezența lor pe scena Operelor românești din perioada interbelică, își are rădăcini în școala și tradiția rusă, germană, italiană etc. Astfel, reprezentanți ai diferitor școli și purtători ai tradițiilor importanțelor culturi europene, câțiva dintre cântăreții basarabeni au reușit să se impună remarcabil în emblematica parcursului artistic, pe care l-au avut teatrele lirice din Cluj și București, chiar de la debutul acestora.

5. Examinând o gamă largă de date și informații privind subiectul investigat, descoperim omiterea în muzicologia din Republica Moldova a mai multor destine artistice de cântăreți basarabeni consacrați pe scenele românești în perioada interbelică. Artiști precum: M. Arnăutu, Gh. Znamirovski, F. Dobrancia sau C. Ujeicu, toți cu un parcurs artistic impresionant la Operele din Cluj și București.

6. Un alt aspect definitoriu, care certifică importanța prezenței artiștilor basarabeni la teatrele lirice din Cluj și București, a fost și faptul că, câțiva dintre aceștia au fost formatori, profesori sau realizatori de spectacole, impunând astfel concepții și viziuni interpretative personale asupra actului artistic, dar și formând nemijlocit generații întregi de tineri interpreți de operă din aceste două instituții de spectacol.

7. Meritele multor artiști basarabeni au fost apreciate și recunoscute pe parcursul anilor de Statul Român prin diverse titluri și decorații. Pentru aportul adus la promovarea culturii și valorilor culturale în România, artiști precum, E. Ivoni, M. Arnăutu, S. Zalevski, M. Cebotari, C. Ujeicu, E. Babad, L. Babici sau Gh. Znamirovski, au fost printre pușinii interpreți în România, activitatea cărora a fost menționată cu diferite distincții de înaltă apreciere din partea autorităților române.

8. Abordarea pragmatică a materialului cu caracter documentar, apărut în presa scrisă în urma noilor montări pe scenele Operelor din Cluj și București din perioada interbelică, atestă faptul că, mulți dintre artiștii basarabeni, precum E. Ivoni în Tosca, E. Lucezarscaia în Carmen sau S. Zalevski în Boris Godunov, au realizat roluri emblematice greu de egalat.

9. Încadrarea în diferite formații muzicale a persoanelor cu studii în țară și peste hotare: Basarabia, România, Austria, Italia, Rusia, Germania sau Franța, a contribuit la stabilirea concordanțelor între studiile și cerințele culturii generale și ale celor speciale românești-basarabene. De asemenea, aceasta consemnează un pas spre integrarea artei basarabene în circuitul de valori europene. O situație complicată se remarcă totuși în procesul de angajare a muzicienilor în Basarabia. Veniturile mici, cât și situația social-politică nesigură, determină plecarea multor artiști din Basarabia, pentru a se afirma pe scenele Clujului, Bucureștilui, sau în multe alte orașe din Europa.

Desigur că prin selecția și decupajul cronologic operate, nu am epuizat subiectul, și există și alți artiști basarabeni de valoare, ale căror nume meritau să se afle pe paginile acestei lucrări. Suntem însă convinși că această teză își va atinge

scopul, atrăgând atenția asupra unui patrimoniu artistic uitat, a unor personalități de marcă de la începutul secolului trecut, demonstrând, că la Opera din Cluj și București a fost activă o pleiadă de artiști basarabeni consacrați, care cu toții au contribuit la conturarea specificității centrului artistic transilvănean și bucureștean. Punerea în lumină a evenimentelor, care reprezintă o parte componentă a culturii românești și a intelectualității din Basarabia, contribuie la sistematizarea evoluției acestor interpreți, evidențiind însemnătatea prezenței lor în teatrele lirice menționate, rolul pe care l-au jucat în afirmarea și devenirea operelor din orașele amintite mai sus, fiind prea puțin cunoscut pe ambele părți ale Prutului. Considerăm că nu poate fi decât benefică readucerea numelor lor în actualitate și ne exprimăm speranța, că această teză va reprezenta un pas important către o autentică și de durată reintegrare în circuitul valorilor culturale.

RECOMANDĂRI

- Continuarea investigațiilor privind evoluția artiștilor basarabeni pe scenele teatrelor de operă românești după anul 1940.
- Realizarea unui dicționar dedicat cântăreților basarabeni de operă afirmați în diferite perioade pe diverse scene ale mapamondului.
- Introducerea în planurile de învățământ muzical–artistic la disciplina Istoria muzicii, a unor cursuri, care ar elucida activitatea multor interpreți de operă din perioada interbelică, despre care în prezent se cunoaște mult prea puțin în muzicologia din Republica Moldova.
- Realizarea unor studii privind fundamentarea particularităților tradițiilor teatrului liric din Republica Moldova în contextul procesului cultural global.
- Luând în considerare facilitatea și utilitatea de care se bucură rețeaua de internet în prezent, o propunere ar fi înființarea unui domeniu web, care să conțină o bază de date cu toți artiștii lirici consacrați, proveniți din Basarabia.
- Organizarea unor simpozioane și conferințe dedicate cântăreților basarabeni de operă din trecut și prezent, urmărind astfel rolul tradiției și al inovației, atât în tehnica cântului, cât și în perceperea și tratarea caracterelor de operă.
- Elaborarea unor studii privind impactul pe care l-au avut influențele și tradițiile diferitor școli de canto clasic asupra fenomenului vocal din Basarabia, apoi din Republica Moldova.
- Perpetuarea și promovarea în mass–media a destinelor unor mari artiști din trecut, toți cei care au dus faima Basarabiei departe de hotarele acesteia.
- Introducerea unor timbre cu chipul celebrilor cântăreți basarabeni din trecut.
- Organizarea unor festivaluri și concursuri de canto care să poarte numele faimoșilor vocaliști basarabeni de odinioară.

BIBLIOGRAFIA AUTOREFERATULUI

În limba română:

1. Arnăutu M., Ardelean L. Consonanțe lirice. București: Editura muzicală, 1990. 215 p.
2. Buzilă S. Interpreți din Moldova: lexicon enciclopedic (1460–1960). Chișinău: ARC, 1996. 476 p.
3. Ciacovschi–Mereșanu G. Cântăreți celebri din trecutul muzical al Moldovei. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1973. 67 p.
4. Ciacovschi–Mereșanu G. Învățământul muzical din Moldova (de la origini până la sfârșitul secolului XX). Chișinău: Editura Grafema Libris, 2005. 276 p.
5. Colesnic I. Basarabia necunoscută: personalități basarabene. Volume 1–8 Chișinău: editurile Universitas, Museum, Ulysse, 1993–2010. (315 p.; 286 p.; 300 p.; 302 p.; 347 p.; 364 p.; 360 p.; 312 p.)
6. Cosma O. L. Opera românească: privire istorică asupra creației lirico-dramatice. Vol I. București: Editura Muzicală, 1962. 232 p.
7. Cosma O. L. Opera românească: privire istorică asupra creației lirico-dramatice. Vol II. București: Editura Muzicală, 1962. 517 p.
8. Cosma O. L. Hronicul muzicii românești. Vol. 1. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1973. 477 p.
9. Cosma O. L. Hronicul muzicii românești, Vol. II. București: Editura Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1974. 236 p.
10. Cosma O. L. Hronicul muzicii românești. Vol. III. București: Editura Muzicală, 1975. 427 p.
11. Cosma O. L. Opera Română din Cluj: 1919–1999. Vol. I: 1919–1959 Bistrița: Charmides, 2010. 889 p.
12. Cosma V. Începuturile teatrului românesc. În: revista Muzica nr. 3 anul 1967, p. 26.
13. Cosma V. Muzicieni români. Compozitori și muzicologi. Lexicon. București: Editura muzicală, 1970. 473 p.
14. Cosma V. Două milenii de muzică pe pământul României. București: Ion Creangă, 1977. 150 p.
15. Cosma V. România muzicală. București: Editura muzicală, 1980. 131 p.
16. Cosma V. Dirijorul Egizio Massini. București: Editura Geneze, 1998. 224 p.;
17. Cosma V. Enciclopedia muzicii românești de la origini până în zilele noastre. Volumul I, București: ARC, 2005. 540 p.; Cosma V. Enciclopedia muzicii românești de la origini până în zilele noastre. Volumul II, București: ARC, 2007. 423 p.
18. Dănilă A. Opera basarabeană (1918–1925). Chișinău: Editura Enciclopedică “Gh. Asachi”, 1995. 126 p.

19. Dănila A. Opera din Chişinău, privire retrospectivă. Chişinău: Prut Internațional, 2005. 282 p.
20. Florea A. “Opera Română”: primul deceniu 1921–1931. Bucureşti: Editura “Info–Team”, 2001. 247 p.
21. Florea A. Opera Română. Al doilea deceniu 1931–1941. Bucureşti: Editura Info–Team, 2002. 378 p.
22. Pojar S. Viaţa muzicală. Enciclopedie: Chişinău, 1997. 540 p.
23. Radiana R. Muzica şi maestrii ei în Basarabia: diaconul Alexandru Cristea. În: Viaţa Basarabiei, nr. 8–9, 1938, p. 52–59.
24. Literatură şi arta Moldovei. Enciclopedie în 2 volume. Chişinău: Redacţia Principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 1985–1986. 404 p.; 508 p.

În limba rusă:

25. Арабаджиу Р. Очарованная песней: страницы жизни и творчества Л. Я. Липковской. Кишинёв: Литература артистикэ, 1977. 193 с.
26. Арабаджиу Р. Жизнь, посвященная сцене: страницы творчества Е. И. Кузы. Кишинёв: Литература артистикэ, 1979. 144 с.
27. Арабаджиу Р. Незавершённая мелодия (Страницы творчества А. П. Антоновского) Кишинёв: Литература артистикэ, 1983. 186 с.
28. Арабаджиу, Радион. Судьба примадонны: Воспоминания и документы о жизни и творчестве Л. Я. Липковской. Кишинёв: Литература артистикэ, 1989. 228 с.
29. Арабаджиу Р. Неоконченная симфония: очерк жизни и творчества певицы, Марии Чеботари. Кишинёв: Литература артистикэ, 1990. 143 с.
30. Брысякин С. Культура Бессарабии (1918–1940). Кишинёв: Штиинца, 1978. 252 с.
31. Вартичан И. К., Андрунакиевич В. А. Советская Молдавия–краткая энциклопедия. Кишинёв: Главная редакция Молдавской Советской Энциклопедии, 1982. 709 с.
32. Дэниэл А. Опера Молдовы: XX век. Chişinău: Prut Internațional, 2008. 478 с.
33. Котляров Б., Абрамович А. В. Молдавская ССР. Москва: Музгиз, 1957. 97 с.
34. Котляров Б. Из истории музыкальных связей Молдавии, Украины и России. Кишинёв: Cartea moldovenească, 1966. 122 с.
35. Котляров Б. Музыкальная жизнь дореволюционного Кишинёва. Кишинёв: Карта молдовеняскэ, 1967. 128 с.
36. Чайковский Г. Знаменитые певцы Молдавии. Кишинёв: Карта Молдовеняскэ, 1975. 62 с.
37. Шишкан К., Пожар С. Молдавско–русские взаимосвязи в искусстве в лицах и персоналиях. Chişinău: Editura Inessa, 2009. 435 с.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

1. Articole științifice în reviste de profil recunoscute

Categoria B:

1. Ichim Tr. *Cântărețul și regizorul Sigismund Zaleschi (125 de ani de la naștere)*. În: *ARTA*, Institutul Patrimoniului Cultural. Notograf Prim, 2010, p. 125–127. ISSN 1857–1050.

2. Ichim Tr. *Interpreți basarabeni la teatrele de operă din Cluj și București în perioada interbelică*. În: *Akademos*, Nr. 1 (44), anul 2017, AȘM, p. 142–147. ISSN 1857–0461.

Categoria C:

3. Ichim Tr. *Lidia Lipcovscaia – figură marcantă a teatrului liric basarabean*. În: *LIMBA ROMÂNĂ*, Nr. 11–12, anul XXI, 2011, p. 181–187. ISSN 0235–9111.

4. Ichim Tr. *Evoluția fenomenului operistic în Basarabia la începutul secolului al XX-lea*. În: *Intertext*, Nr. 1/2 (37/38), anul 10, ULIM, 2016, p. 288–294. ISSN 1857–3711 / e-ISSN 2345–1750.

2. Articole în culegeri științifice

2.1. Culegeri științifice naționale:

5. Ichim Tr. *Factorii esențiali ce au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la operele din Cluj și București în perioada interbelică*. În: *Tradiție și contemporaneitate în artele vizuale și culturologie. Culegere de articole în onoare dr. Ludmila Toma, Chișinău: (Tipogr.: Notograf Prim), 2017, p. 251–256.*

2.2. Culegeri științifice internaționale:

6. Ichim Tr. *Arta spectacolului de operă în secolul XX, între tradiție și inovație*. În: *ARTA ȘI ȘTIINȚA*, Simpozion desfășurat în cadrul manifestărilor artistice și științifice dedicate împlinirii a 20 de ani de activitate a Facultății de muzică din Brașov (România), Editura Universității Transilvania din Brașov (România) 2010, p. 88–96. ISSN 1843–4959.

7. Ichim Tr. *Geneza și metamorfoza genului de operă*. În: *Proceedings of the ART AND SCIENCE. National Musicology Symposium*, editat în cadrul Universității Transilvania din Brașov (România), anul 2011, p. 69–79. ISSN 1843–4959.

8. Ichim Tr. *Legături muzicale ale Principatelor Românești cu Austria din prima jumătate a secolului al XIX-lea*. În: *ȚARA BĂRSEI. Revista de cultură a Muzeului "Casa Mureșenilor" din Brașov (România)*. Nr. 10, anul 2011, p. 189–196. ISSN 1583–3119.

3. Materiale / teze la forurile științifice naționale/ internaționale

3.1. Conferințe internaționale în republică:

9. Ichim Tr. *Factorii esențiali ce au determinat procesul migrării artiștilor lirici basarabeni la Operele din Cluj și București în perioada interbelică*. În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare. Conferința Științifică Internațională, ediția a IX-a, Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău, 30–31 mai 2017. Program și rezumatele comunicărilor. Chișinău: (Tipogr.: Notograf Prim), 2017, p. 107–108. ISBN 978–9975–84–030–9.

ADNOTARE

Ichim Traian. Impactul interpreților basarabeni asupra devenirii teatrelor de operă din București și Cluj în anii 1920–1940. Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în studiul artelor și culturologie, specialitatea 653.01 – Muzicologie, Chișinău, 2017.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 355 de denumiri, 15 anexe, 153 de pagini ale textului de bază.

Cuvinte cheie: Opera Română din București, Opera Română din Cluj, Opera basarabească, perioada interbelică, cântăreți basarabeni, cronici, premieră, solist, cor, stagiune, tradiția lirică basarabească.

Domeniu de studiu: istoria teatrului liric.

Scopul principal al tezei: cercetarea complexă a activității interpreților basarabeni din perioada interbelică la teatrele de operă din Cluj și București.

Obiectivele lucrării: scoaterea în relief a similitudinilor între debutul și tradiția teatrului liric în România și Basarabia; evidențierea factorilor importanți care au determinat procesul migrării artiștilor basarabeni la Operele din Cluj și București; descoperirea celor mai reprezentativi artiști basarabeni prezenți pe scenele lirice din Cluj și București în perioada interbelică și sistematizarea școlilor în care s-au format aceștia; depistarea noilor documente și materiale din arhivele Operelor Naționale din Cluj și București; întocmirea registrului cu toate premierele din perioada 1920–1940 la Operele din Cluj și București cu participarea interpreților basarabeni; cercetarea presei din perioada interbelică privind activitatea lor la teatrele sus menționate; determinarea impactului prezenței acestora asupra devenirii celor două instituții lirice românești din perioada interbelică.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul tratează fenomenul artistic interpretativ basarabească în cadrul vieții culturale românești din perioada interbelică, cu focusare pe domeniul artei teatrului liric. Pentru prima dată în muzicologia din Republica Moldova au fost analizate aspecte noi ale problemei precum cele legate de tradiția și impactul prezenței cântăreților basarabeni la teatrele lirice de Stat din Cluj și București în perioada anilor 1920–1940.

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea complexă a activității interpreților basarabeni din perioada interbelică la teatrele de operă din Cluj și București, fapt ce a condus la aprecierea obiectivă a activității creative a acestor artiști, în vederea determinării impactului pe care l-au avut asupra devenirii Operelor Române din Cluj și București, având drept rezultat aprofundarea cunoștințelor istorico-teoretice despre evoluția fenomenului operistic basarabească.

Semnificația teoretică a studiului constă în îmbogățirea bazelor teoretice, privind istoria culturii artistice din perioada interbelică, atât națională, cât și universală. În cadrul tezei sunt prezentate dovezi documentare, capabile să demonstreze importanța, pe care au avut-o interpreții basarabeni în activitatea Teatrelor de operă din Cluj și București, în perioada 1920–1940. Teza este o contribuție în studierea istoriei fenomenului operistic din perioada basarabească.

Valoarea aplicativă a lucrării. Conținutul tezei poate fi utilizat în mod practic și teoretic ca și material didactic pentru cursurile de *Dramaturgia teatrului de operă*, *Istoria muzicii*, *Măiestrie de operă*, *Istoria artei vocale*, atât în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar, cât și universitar.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele științifice au fost implementate prin publicarea a 9 articole științifice cu un volum total de 5.0 c. a. și 5 rapoarte susținute la conferințe naționale și internaționale (în Republica Moldova și România), axate pe problematica respectivă.

АННОТАЦИЯ

Иким Траян. Влияние бессарабских исполнителей на становление оперных театров в Бухаресте и Клуже в годы 1920–1940. Диссертация на соискание учёной степени доктора искусствоведения и культурологии, специальность 653.01 – Музыкаведение, Кишинёв, 2017 год.

Структура диссертации: введение, 3 главы, основные выводы и рекомендации, библиографический материал и архивные источники из 353 наименований, всего 155 страниц основного текста, 15 приложений.

Ключевые слова: Бухарестская румынская опера, Клужская румынская опера, бессарабская опера, межвоенный период, бессарабские певцы, хроники, премьера, солист, хор, сцена, бессарабская оперная традиция.

Область исследования: история оперного театра.

Цель диссертации: Основной целью данной работы является комплексное исследование творчества оперных исполнителей в оперных театрах Клужа и Бухареста в межвоенный период.

Задачи исследования: выявить сходство между дебютом и традицией лирического театра в Румынии и Бессарабии; выделить важные факторы, которые определили миграционный процесс бессарабских артистов к оперным театрам Клужа и Бухареста; систематизация наиболее выдающихся бессарабских артистов, проявивших себя на лирических сценах Клужа и Бухареста в межвоенный период; выявить новые документы и материалы из архивов национальных оперных театров Клужа и Бухареста; составление перечня всех премьер прошедших в период 1920–1940 в Клуже и Бухаресте с участием бессарабских артистов; исследования прессы межвоенного периода которая освещает их деятельность в выше указанных театрах; определение влияния их присутствия на становление этих двух румынских оперных учреждений.

Новизна и научная оригинальность. Исследование рассматривает бессарабский художественно-интерпретативный феномен в культурной жизни межвоенной Румынии, с акцентом на искусство лирического театра. Впервые в музыкаловедении Молдовы были проанализированы существенные аспекты проблем традиции, деятельности и воздействия бессарабских лирических певцов на творческий процесс в государственных театрах Клужа и Бухареста в период 1920–1940 гг.

Решённая научная проблема состоит в том, что была дана объективная оценка творческой деятельности бессарабских артистов межвоенного периода на сценах оперных театров Клужа и Бухареста, что привело к комплексному освещению творчества этих деятелей, ввиду выявления их роли и влияния на становление румынских оперных театров, результатом является повышение осведомленности о историко-теоретической эволюции бессарабского оперного явления.

Теоретическое значение исследования заключается в обогащении теоретических баз истории художественной культуры межвоенного периода, как национальной, так и универсальной. В диссертации представлены документальные доказательства, которые могут продемонстрировать важность, которую имели бессарабские артисты в творческом процессе оперных театров Клужа и Бухареста между 1920–1940 годов. Тезис является вкладом в изучение истории оперного явления во время Бессарабского периода.

Прикладное значение работы. Содержание диссертации предполагает практическое и теоретическое применение в качестве учебного материала для курсов *Драматургия оперного театра, Оперное мастерство, История вокального искусства, История музыки*, в рамках учебных доуниверситетских, а также в университетских музыкальных заведений.

Применение научных результатов. Результаты исследования отражены в 9 научных публикациях (объем 5 а. л.) и представлены на 5 научных конференциях в Молдове и Румынии по данной проблематике.

ANNOTATION

Ichim Traian. The impact of Basarabian performers on the establishment of opera theaters in Bucharest and Cluj in 1920–1940. The thesis for scientific degree of the doctor of Arts and Culturology, specialty 653.01 – Musicology, Chişinău, 2017.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 355 titles, 15 appendices, 153 pages of the basic text.

Key words: Romanian Opera in Bucharest, Romanian Opera in Cluj, Basarabian Opera, interwar period, Basarabian performers, chronicles, premiere, soloist, chorus, theatre season, Basarabian lyrical tradition.

Object of examination: The history of the lyric theater.

Goal of the research: is the comprehensive investigation of the activity of the bessarabian artists from interwar period at the opera theaters in Cluj and Bucharest.

Objectives of the study: to highlight the similarities between the debut and the tradition of the lyrical theater in Romania and Bessarabia; highlighting the important factors that have led to the migration of Bessarabian artists to the works of Cluj and Bucharest; the discovery of the most representative Bessarabian artists present on the lyrical scenes of Cluj and Bucharest during the interwar period and systematization of the schools in which they were formed; detecting new documents and materials from the archives of the National Opera of Cluj and Bucharest; preparing the register with all the premieres from 1920–1940 at the operas in Cluj and Bucharest with the participation of the Bessarabian performers; research of the media from the interwar period on their activity at the aforementioned theaters; determining the impact of their presence on the two Romanian lyrical institutions of the interwar period.

Innovation and scientific originality of research. The study deals with bessarabian interpretative artistic phenomenon in the interwar romanian cultural life, with focus on the art of the lyrical theater. For the first time in the Republic of Moldova's musicology were analyzed new aspects of the issue, such as the tradition and impact of the presence of the bessarabian singers at the lyrical state theaters from Cluj and Bucharest during 1920–1940.

Main resolved scientific problem The important scientific problem solved consists in the complex approach of the activity of Bessarabian artists in the interwar period at the Opera theaters in Cluj and Bucharest, which led to the objective assessment of the creative activity of these artists in order to determine their impact on the development of the Opera Theaters in Cluj and Bucharest, with the result of deepening the historical and theoretical knowledge about the evolution of the Bessarabian operistic phenomenon.

Theoretical importance. The theoretical significance of the study consists in enriching the theoretical bases, on the history of the artistic culture from the interwar period, both national and universal. The thesis presents documentary evidence capable of demonstrating the importance of the Bessarabian performers in the activity of the Opera Theaters in Cluj and Bucharest between 1920–1940. The thesis is a contribution to the study of the history of the Bessarabian operatic phenomenon.

Practical value of Thesis. The contents of this thesis can be used in practical way and as educational material for the courses of *Dramaturgy of a opera theater*, *Opera Mastery*, *History of Vocal Art*, *History of Music*, in the predegree, but also in the university musical educational institutions.

Implementation of scientific results. Research results were reflected in 9 scientific publications (volume is 5 author's sheets) and presented at 5 National and International Conferences on this range of problems in Moldova and Romania.

ICHIM TRAIAN

**IMPACTUL INTERPREȚILOR
BASARABENI ASUPRA DEVENIRII
TEATRELOR DE OPERĂ DIN CLUJ
ȘI BUCUREȘTI ÎN ANII 1920–1940**

653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor
și culturologie

Aprobat spre tipar: 31 mai 2017
Hârtie ofset. Tipar ofset. Coli de tipar.: 2.0
Formatul hârtiei 60 x 84 1/16
Tiraj 50 ex. Comanda nr. ....
